

**Великият
ГЕТСБИ**

**Ф. СКОТ
ФИЦДЖЕРАЛД**

Преведе от английски
Нели Доспевска

F. Scott Fitzgerald
The Great Getsby

- © Нели Доспевска, превод, 2011 г.
© Людмил Веселинов, художник, 2011 г.
© Книгоиздателска къща „Труд“, 2011 г.

ISBN 978-954-398-130-4

С В Е Т О В Н А
К Л А С И К А

Великият ГЕТСБИ

*Ф. СКОТ
ФИЦДЖЕРАЛД*

КНИГОИЗДАТЕЛСКА КЪЩА **tryst**, 2011

ГЛАВА ПЪРВА

Когато бях по-млад и впечатлителен, моят баща ми даде един съвет, който оттогава все се върти в главата ми.

„Почувстваш ли желание да критикуваш някого – ми рече той, – просто си спомни, че не всички хора на този свят са имали преимуществата, които си имал ти“.

Не каза нищо повече, но двамата с него винаги сме се разбирали, без много-много да приказваме, и аз долавях, че той имаше предвид нещо повече от това. В резултат придобих склонността да пестя преценките си – навик, който ми е помагал да вниквам в личността на много странни хора и също така ме е правил жертва на немалко досадници. Анормалният ум бързо открива и оценява това качество, когато го види у нормален човек, поради което стана така, че в колежа бях несправедливо обвиняван в политиканство, защото ставах довереник на неуравновесени, непознати хора, които споделяха с мен скритите си мъки. В повечето случаи аз не търсех това доверие – често пъти се преструвах, че спя, че съм зает или че съм настроен враждебно лекомислено, когато разбирах по един или друг безпогрешен признак, че на хоризонта се задава някаква съкровена тайна: защото съкровените тайни на младите хора или поне думите, с които те ги разкриват, са обикновено заимствани и страдат от явни премълчавания. Пестенето на преценките е залог за безкрайни надежди. Все още малко се боя да не пропусна нещо, ако забравя, че – както баща ми снобски намекна и аз

снобски повтарям – усетът към същината на благоприличието е неравномерно разпределен между хората още при раждането.

И след като се похвалих по този начин с моята толерантност, трябва да призная, че тя си има граници. Поведението може да се корени в твърдата скала или във влажните мочурища, но след един определен момент аз не се интересувам къде е този корен. Когато миналата есен се завърнах от Източните щати, почувствах, че искам светът да е в униформа и някак си вечно да стои мирно в морално отношение, не ми трябваше повече привилегията да се ровя в чуждите души. Като изключим Гетсби – човека, чието име тази книга носи, Гетсби, който представляваше всичко, което искрено презирам. Ако личността е непрекъснатата поредица от успешни ходове, то в неговата личност имаше нещо величествено, някаква изострена чувствителност към обещанията на живота, сякаш той бе свързан с една от онези сложни машини, които регистрират земетресения на хиляди километри оттук. Този нюх нямаше нищо общо с онзи въл усет, който се възвеличава с наименованието „творчески темперамент“ – той се състоеше в изключителната дарба да се надява с една романтична находчивост, каквато не съм намирал у никой друг човек и каквато вероятно не ще срещна никога вече. Не – накрая Гетсби се оказа човек на място; само онова, на което той беше жертва, онзи мръсен прах, който се носеше подир мечтите му, временно притъпи интереса ми към празните мъки и краткотрайните възторзи на хората.

Членовете на семейството ми са били видни, заможни хора в този град на Средния запад от три поколения насам. Фамилията Карауей е нещо като клан и ние по традиция поддържахме, че произхождаме от херцозите Бъклу¹, обаче истинският основател на моя род е братът на дядо ми, който дошъл тук в 1851 година, изпратил си заместник в Граж-

¹Титлата херцог Баклу е дадена на 20 април 1663 г. на херцог Монмът – незаконния син на Чарлз II – бел. ред.

данската война и основал фирмата за продажба на желязари на едро, която днес ръководи баща ми.

Никога не съм виждал този правуйчо, обаче се предполага, че приличам на него, като специално се има предвид един негов портрет с донейде безсърдечен израз, който виси в татковата кантора. Завърших колежа Йейл в Ню Хейвън в 1915 година, точно четвърт век след баща ми, и малко след това се включих в позакъснялото тевтонско преселение, познато под наименованието Световната война. Контранастъплението ми достави такова пълно удоволствие, че се завърнах неспокоен. Вместо пулсиращ център на света Средният запад сега ми изглеждаше като дивия край на Вселената – затова реших да отида на Изток и да усвоя борсовото дело. Всички, които познавах, се занимаваха с ценни книжа, поради което предположих, че тази професия ще може да изхрани още един човек. Всичките ми лели и вуйчовци обсъдиха това, сякаш ми избираха основно училище, и най-после казаха: „Хм, дда“ – с много сериозни лица, на които бе изписано колебание. Баща ми се съгласи да ме издържа една година и след известно протакане по различни причини през пролетта на 1922 г. дойдох в Източните щати, както смятах, за постоянно.

Практичното в случая беше да си намеря квартира в града, обаче сезонът беше топъл и аз току-що бях напуснал местност с просторни ливади и дружелюбни дървета, така че когато един млад човек от кантората ми предложи да си наемем общо жилище в някое предградие, идеята му страшно много ми хареса. Той намери къщата, очукана и паянтова виличка, за осемдесет долара месечно, обаче в последната минута фирмата му нареди да замине за Вашингтон и аз отидох в провинцията самичък. Имах си куче – най-малкото имах го няколко дни, докато не избяга, – а също и стар додж, и една прислужница финландка, която оправяше леглото ми, приготвяваше закуската и си мърмореше финландски мъдрости над електрическата печка.

Отначало ми беше самотно, но една сутрин някакъв човек, преместил се след мен, ме спря на пътя.

– Как се стига до Уест Ег? – запита безпомощно той.

Обясних му. И когато продължих пътя си, вече не се чувствах самотен. Бях предводач, кореняк, който упътва хората. Без да иска, той ме беше накарал да се почувствам местен жител.

Сега, когато слънцето грееше и пъпките на дърветата се разпукваха на цели кичури, като на забързан кадър, аз изпитвах добре познатото чувство, че с лятото животът започва отново.

Преди всичко имаше толкова много книги за четене и от свежия живителен въздух можеше да се изтръгне толкова здраве. Купих си десетина книги по банково и кредитно дело и по въпросите на ценните книжа и те стояха на рафта ми в червено и златно като новоизсечени пари от монетния двор, обещаващи да разкрият блестящите тайни, известни само на Мидас, на Морган и на Меценат. А освен това имах великото намерение да прочета и много други книги. В колежа проявявах донейде литературни наклонности – една година написах поредица дълбокомъдри и банални уводни статии в „Йейл Нюз“ – и сега възнамерявах да върна в живота си всички тези неща и отново да стана най-ограниченият от всички специалисти, „всестранно развитият“ човек. Това не е само епиграма – в края на краищата човек може да огледа живота много по-успешно през един-единствен прозорец.

По някаква случайност наех къща в едно от най-странните селища на Северна Америка. То се намиреше на онзи мъничък, гъмжащ от хора остров, който се простира източно от Ню Йорк и където между другите природни чудатости има две необикновени земни образувания. На двама мили от града две огромни яйца, с еднакви очертания и отделени едно от друго само от мъничък залив, се вдаваха в най-посещаваната солена вода в Западното полукълбо, големия влажен заден двор на континента, наречен Пролив на Лонг Айланд. Те не са идеално овални, а подобно на яйцето от историята за Колумб, и двете са малко сплескани в основата си, обаче външната им прилика сигурно е източник на непрестанно удивление за чайките, които летят над

тях. За безкрилите същества по-интересно е несходството им във всеки друг белег освен във формата и величината.

Аз живеех в Уест Ег, т.е. западното яйце, което беше по-малко модерното от двете селища, макар че това разграничение е твърде повърхностно и не изразява странния и малко зловещ контраст между двете. Къщата ми беше на самия край на яйцето, само на петдесетина ярда от брега, притиснатата между две огромни сгради, които се даваха под наем за дванайсет до петнайсет хиляди долара на сезон². Тази наядсно от мене беше нещо колосално, с каквато и мярка да я мерите – точно копие на някакъв Hotel de Ville в Нормандия, с кула от едната страна, съвсем нова, под тънка покривка от див бръшлян, с мраморен плувен басейн и повече от четирийсет акра морави и градина. Това беше резиденцията на Гетсби. Или по-скоро, тъй като не познавах господин Гетсби, това беше резиденция на човек с такова име. Моята къща дразнеше околото, но не много, защото беше малка, така че я бяха оставили. Имах изглед към водата, частичен изглед към моравата на съседа ми и утешителната близост на милионери – всичко това за осемдесет долара месечно.

Отвъд мъничкия залив белите дворци на модния Ист Ег блестяха покрай водата и историята от онова лято всъщност започна в деня, когато отидох там на вечеря в дома на семейство Бюканан. Дейзи беше дъщеря на моя втора братовчедка, а Том познавах от колежа. Непосредствено след войната прекарах с тях два дни в Чикаго.

Съпругът ѝ между различните си спортни постижения беше един от най-силните защитници, играли футбол в отбора на Ню Хейвън – в известен смисъл национална знаменитост, един от онези хора, които на двайсет и една години се издигат толкова високо, макар и в някоя съвсем тясна област, че всичко след това лъха на упадък. Семейството му беше извънредно заможно – дори в колежа го упрекваха за свободата, с която харчеше парите си, – но сега беше

²В „днешни“ пари тази сума се равнява на около 150 000 долара – бел. ред.

напуснал Чикаго и бе дошъл на Изток по начин, който просто те караше да ахнеш; така например той си беше докарал екип коне за поло от Лейк Форест. Трудно беше да се възприеме, че човек от моето собствено поколение е достатъчно богат да направи това.

Не знам защо бяха дошли на Изток. Бяха прекарвали една година във Франция без някаква особена причина, а после се местеха безцелно и неспокойно тук и там, навред, където хората играеха поло и се проявяваха като богаташи. Последното им преместване било окончателно, ми каза Дейзи по телефона, обаче аз не повярвах – нямах представа какво става в сърцето на Дейзи, обаче имах чувството, че Том би скитал вечно от място на място, търсейки, с известна носталгия, безвъзвратно загубените бурни преживявания на някогашните футболни мачове.

Стана така, че в една топла, ветровита вечер аз отидох с кола в Уест Ег да се видя с двамата си стари приятели, които всъщност едва познавах. Къщата им беше дори по-разкошна, отколкото си представях – весела червено-бяла резиденция в джорджийски колониален стил, с изглед към залива. Моравата започваше от плажа и вървеше към главния вход в продължение на четвърт миля; тя прескачаше слънчеви часовници, алеи, покрити с тухли, и разцъфнали градини и най-после стигаше до къщата, като се извисяваше нагоре в светлозелени виещи се растения сякаш от самата инерция на своя бяг. Лицето на сградата бе насечено от редица френски прозорци, блеснали сега от отразеното злато на слънчевата светлина, широко разтворени за топлия следобеден ветрец, а Том Бюканан, в костюм за езда, стоеше разкрячен на предната веранда.

Той се бе променил от годините в Йейл. Сега беше як трийсетгодишен мъж със сламеноруса коса, с доста упорита уста и високомерен изглед. Две святкащи самонадеяни очи господстваха над лицето му и му придаваха вид на човек, който винаги се наклонява войнствено напред. Дори женствената гиздавост на костюма му за езда не можеше да скрие огромната сила на това тяло – той така изпълваше